

Konkurences padome

Pēcapvienošanās izvērtējums

11.10.2013. lēmumam Nr.38 "Par UAB
„Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS
„Rīgas Dzirnavnieks”” Lietā Nr.550/13/03.01./8

Noslēguma ziņojums

Rīga
2018

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	3
1. Pētāmo tirgus apstākļu retrospektīvais raksturojums	4
2. Ekonomisko tendenču analīze pētāmajos tirgos.....	11
3. Pieņemtā Lēmuma ekonomisko seku ekonometriskais novērtējums	13
Secinājumi.....	16

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

B2B tirgi (angļu *Business-to-Business markets*) – konkrētie tirgi, kuros komerciālās aktivitātēs ir iekļauti tikai uzņēmumi un pirkšanas – pārdošanas darījumi notiek starp juridiskajām personām;

B2C tirgi (angļu *Business-to-Consumer markets*) – konkrētie tirgi, kuros komerciālās aktivitātēs ir iekļauti gan uzņēmumi, gan gala patērētāji un pirkšanas – pārdošanas darījumi notiek starp juridiskajām un fiziskajām personām;

DDz – AS „Dobeles dzirnavnieks”;

DiD – “atšķirība atšķirībās” (angļu *Difference – in – Differences*) retrospektīvā analīze;

EK – Eiropas Komisija;

ES – Eiropas Savienība;

KP – Konkurences padome;

Lēmums – 11.10.2013. lēmums Nr.38 Lietā Nr.550/13/03.01./8 “Par UAB „Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS „Rīgas Dzirnavnieks”;

Lietā – Lietā Nr.550/13/03.01./8 “Par UAB „Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS „Rīgas Dzirnavnieks”;

Novērtējums – 11.10.2013. lēmuma Nr.38 “Par UAB „Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS „Rīgas Dzirnavnieks”” lietā Nr.550/13/03.01./8 retrospektīvais novērtējums;

OECD (angļu *Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija;

PVN – pievienotās vērtības nodoklis (Pievienotās vērtības nodokļa likuma izpratnē);

RDz – AS „Rīgas Dzirnavnieks”.

IEVADS

- 1 Konkurences padome (turpmāk – KP) veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu komerciālo sāncensību, ar mērķi noskaidrot izvēlēto tirgu funkcionēšanas īpatnības un novērtēt tajos potenciālo normatīvā regulējuma un tautsaimnieciskā rakstura problēmu pastāvēšanu, kuras varētu negatīvi ietekmēt konkurenci vai jau izraisa nepilnības attiecīgā tirgus konkurences un komerciālajā vidē.
- 2 Atsevišķos gadījumos KP veic fokusētas tirgus uzraudzības, lai novērtētu iepriekš KP pieņemto lēmumu, sniegto rekomendāciju vai citu pasākumu ietekmi uz tirgus, tirgus struktūras vai citu raksturlielumu izmaiņas pirms un pēc KP veiktajiem pasākumiem. Atbilstoši OECD rekomendācijām viena no aktuālām jomām ir apvienošanās lietas, kur iestāde, pieņemot lēmumu, vadās no uz to brīdi pieejamās informācijas un metodoloģijas, lai paredzētu kā apvienošanās ietekmi uz tirgu nākotnē.¹
- 3 KP 11.10.2013. pieņēma lēmumu Nr.38 Lietā Nr.550/13/03.01./8 “Par UAB „Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS „Rīgas Dzīrnavnieks” (turpmāk – Lēmums), atļaujot Lietuvas uzņēmumam UAB „Malinvest” iegādāties RDz akcijas un tādējādi iegūt izšķirošu ietekmi tajā. Lai nepieļautu kaitējumu konkurencei, apvienošanās dalībniekiem jāievēro KP nosacījumi attiecībā uz miltu tirdzniecību un ražošanu Latvijā.
- 4 Saskaņā Lēmumu UAB „Malinvest” un RDz, kā arī to saistītajiem uzņēmumiem, ja to klienti Latvijā izrāda attiecīgu vēlmi, par miltu piegādi jāslēdz ilgtermiņa (vismaz sešu mēnešu) līgumi.
- 5 Lēmums arī paredz, ka piecus gadus pēc apvienošanās RDz jāturpina nodrošināt Latvijas industriālos klientus ar nepieciešamajiem kviešu miltiem vismaz tādā sortimentā un kvalitātē, kāda tā bija apvienošanās brīdī. Savukārt nepieciešamais rudzu miltu sortiments un daudzums finanšu situācijas un ražošanas jaudu iespēju robežās jānodrošina vismaz trīs gadus pēc apvienošanās.
- 6 KP veica Lēmuma retrospektīvu (*ex post*) novērtējumu (turpmāk – Novērtējums). Novērtējuma **mērķis** – noskaidrot vai Lēmums ir ietekmējis cenu konkurenci, tās dinamiku tajā definētajos industriālajos konkrētajos tirgos.
- 7 Mērķa sasniegšanai tika izmantotas šādas pētnieciskās metodes: grafiskā analīze, datu rindu kvantitatīvā analīze, ekonomisko rādītāju salīdzinošā analīze, kvantitatīvo datu neparimetriskā stohastiskā analīze, regresijas analīze.
- 8 Veicamā Novērtējuma pētnieciskie **ierobežojumi**: veicamās analīzes tvērumā tiek iekļauti Lēmumā definētie industriālie (B2B līmeņa) tirgi (jo Lēmumā netika konstatētas konkurences problēmas vai riski konkurencei B2C segmentā), lielāko uzmanību veltot tieši DDz un RDz komerciālās uzvedības, cenu un tirgus daļu konfigurēšanas analīzei. Ņemot vērā Lēmumā vērtēto apstākļu kopumu Novērtējumā izmantotā metodoloģija neaptver tirgus dalībnieku savstarpējās sadarbības pazīmes identificējošu analīzi.

¹ OECD (2016). [Reference Guide on Ex - Post Evaluation of Competition Agencies' Enforcement Decisions](#)

1. PĒTĀMO TIRGUS APSTĀKĻU RETROSPEKTĪVAIS RAKSTUROJUMS

Lēmumā konstatētie tirgus apstākļi

- 10 Lietas izpētes gaitā KP ir konstatējusi un Lēmumā norādījusi, ka apvienošanās dalībnieku darbība pārklājas šādos konkrētajos tirgos: (1) industriālajiem patērētājiem paredzēto kviešu miltu tirgus Latvijas teritorijā; (2) industriālajiem patērētājiem paredzēto rudzu miltu tirgus Latvijas teritorijā; (3) gala patērētājiem paredzēto kviešu miltu tirgus Latvijā; (4) gala patērētājiem paredzēto rudzu miltu tirgus Latvijā; (5) graudu tirgus ES un plašākās robežās².
- 11 Ņemot vērā analīzes veikšanas periodā pieejamos tirgus datus, KP konstatēja, ka *"kviešu miltu gadījumā pārsvarā nozīmīgākie piegādātāji ir AS „Rīgas Dzirnavnīks” un AS „Dobeles dzirnavnīks”, bet rudzu miltu gadījumā lielākajiem tirgus dalībniekiem galvenais piegādātājs ir AS „Rīgas Dzirnavnīks”*³.
- 12 KP Lietas izpētes laikā papildus konstatēja, ka ietekmētajos konkrētajos tirgos pastāv šādas svarīgākās ienākšanas barjeras: (1) kviešu miltu realizācijas tirgos ir augsta koncentrācija, rudzu miltu tirgū industriālajiem patērētājiem koncentrācija ir nedaudz zemāka; (2) graudu pārstrādes uzņēmuma izveidei ir nepieciešami būtiski finansiāli ieguldījumi; (3) iedzīvotāju skaits un līdz ar to personu skaits, kas patērē no miltiem gatavotus izstrādājumus, samazinās; (4) apvienošanās dalībnieku brīvās graudu pārstrādes jaudas norāda uz augstu tirgus piesātinājumu ar miltu produkciju⁴.
- 13 Lēmuma gala secinājumu sadaļā KP norāda, ka *"apvienošanās dalībniekiem ir tikai viens efektīvais konkurents – AS „Dobeles dzirnavnīks”*" un *"apvienošanās rezultātā konkurences samazināšanās notiks šādos konkrētajos tirgos: [1] industriālajiem patērētājiem paredzēto kviešu miltu tirgus Latvijas teritorijā; [2] industriālajiem patērētājiem paredzēto rudzu miltu tirgus Latvijas teritorijā"*, tāpēc rūpnīcu slēgšana Latvijas teritorijā ir nevēlama un konkurences risku samazināšanas nolūkā būtu racionāli piemērot lēmuma nolemjošajā daļā definētos saistošos noteikumus.⁵
- 14 Jāņem vērā, ka ar Lēmumu tika piemēroti šādi saistošie noteikumi: (1) UAB „Malinvest” un tās saistītie uzņēmumi aņņemas pēc klientu pieprasījuma un izvēles turpmāk slēgt līgumus par miltu piegādi Latvijas Republikas teritorijā uz termiņu ne mazāku par sešiem mēnešiem; (2) piecus gadus AS „Rīgas Dzirnavnīks” aņņemas saražot un nodrošināt Latvijas Republikas industriālajiem klientiem nepieciešamā sortimentā un daudzumā kviešu miltus, nodrošinot tās specifiskās prasības, kādas esošajiem klientiem ir apvienošanās brīdī; (3) trīs gadus AS „Rīgas Dzirnavnīks” aņņemas sabiedrības finanšu situācijas un ražošanas jaudu iespēju robežās nodrošināt Latvijas Republikas industriālos klientus ar rudzu miltiem nepieciešamajā sortimentā un daudzumā.
- 15 Minētie saistošie noteikumi piemēroti, jo Lēmumā definētajos tirgos konstatēta augsta koncentrācija, tāpēc bija svarīgi saglabāt vismaz tai laikā pastāvošo konkurences līmeni tirgū. Nebija vēlams, lai īsi pēc apvienošanās tās dalībnieki slēgtu kādu no miltu ražotnēm Latvijas teritorijā. Turklāt Lēmuma izpētes laikā konstatēts, ka definētajos tirgos, kas ir saistīti ar miltu ražošanu un tirdzniecību, pastāv ienākšanas barjeras. Iepriekš norādītie apstākļi radīja konkurences samazināšanās riskus, kas varētu izpausties kā lielāka īpaši mazāko indistriālo

² 11.10.2013 Lēmuma Nr.38 Lietā Nr.550/13/03.01./8 "Par UAB „Malinvest” izšķirošās ietekmes iegūšanu pār AS „Rīgas Dzirnavnīks”, 4.lpp.

³ Ibid., 8.lpp.

⁴ Ibid., 9.lpp.

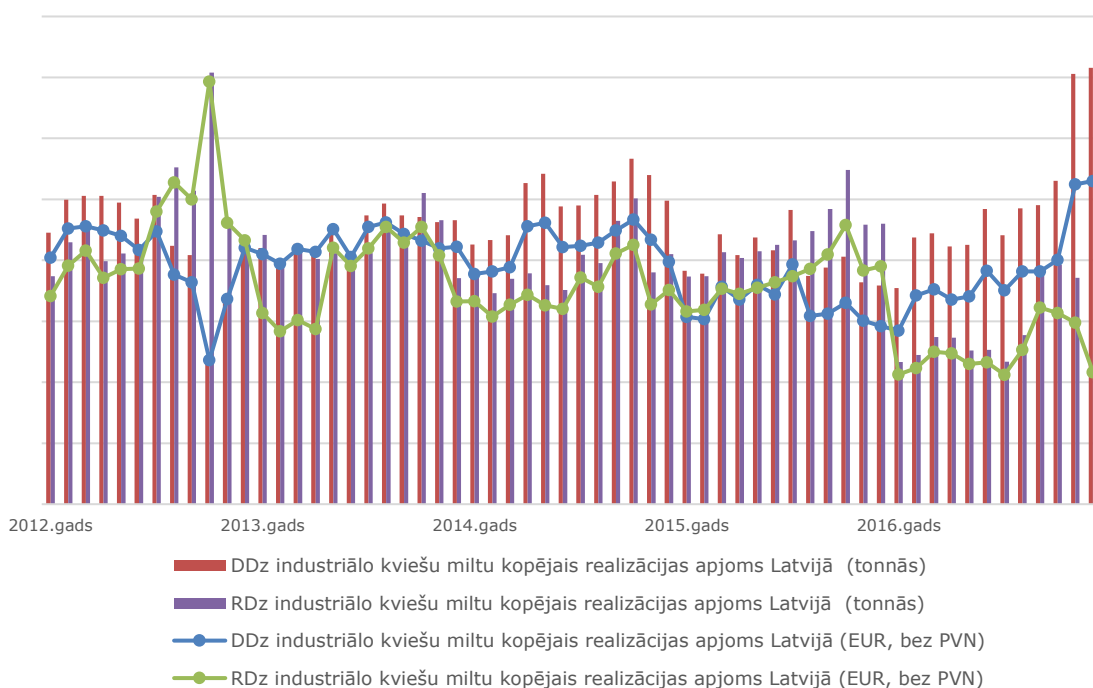
⁵ Ibid., 15.-16.lpp.

klientu atkarība, sortimenta sašaurināšanās un, iespējams, arī augstākas miltu cenas.

- 16 Var secināt, ka, veicot Lēmuma retrospektīvo novērtējumu no tautsaimniecisko seku skatupunkta, par RDz relatīvi līdzvērtīgo konkurentu KP skatījumā Latvijas teritorijā Lēmuma pieņemšanas brīdī varēja uzskatīt vienīgi DDz, tādējādi saskaņā ar starptautisko praksi⁶ un OECD rekomendācijām⁷ ietekmētajos (industriālajos B2B) konkrētajos tirgos tiek salīdzināta faktiskā situācija pēc apvienošanās ar hipotētisku scenāriju, kad attiecīgais apvienošanos darījums netiktu noslēgts.
- 17 Ņemot vērā Lēmumā pierādīto RDz un DDz ciešo savstarpējo mijiedarbību horizontālās konkurences līmenī, būtu racionāli un pamatoti izvēlēties DDz par kontrolgrupas dalībnieku (šajā konkrētajā gadījumā – kontrolrādītāju ģenerētāju), vērtējot Lēmuma ietekmi uz RDz tirgus uzvedību, īpaši tā realizācijas apjomu dinamikas analīzes veikšanas kontekstā.

RDz un DDz salīdzinājums Latvijas industriālo kviešu miltu tirgū

- 18 Vērtējot tirgus dalībnieku sniegtos datus, KP veica RDz un DDz industriālo kviešu miltu realizācijas (tirdzniecības) apjoma divu dimensiju (pirms-pēc Lēmuma spēkā stāšanās) grafiski – salīdzinošu analīzi (sk. 1.att.).

1.attēls. RDz un DDz industriālo kviešu miltu realizācijas apjoms Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati

- 19 No 1.attēla redzams, ka pirms apvienošanās 2012.gada otrajā pusgadā (īpaši trešajā ceturksnī) RDz industriālo kviešu miltu realizācijas apjoms būtiski pieauga un pārsniedza DDz, taču būtiski krītot RDz realizācijas apjomam sākot no 2013.gada janvāra. Pēc apvienošanās abu uzņēmumu noiets ir bijis relatīvi vienāds līdz pat 2016.gada sākumam, kad DDz ir audzējis attiecīgās konkrētās preces realizācijas apjomu.

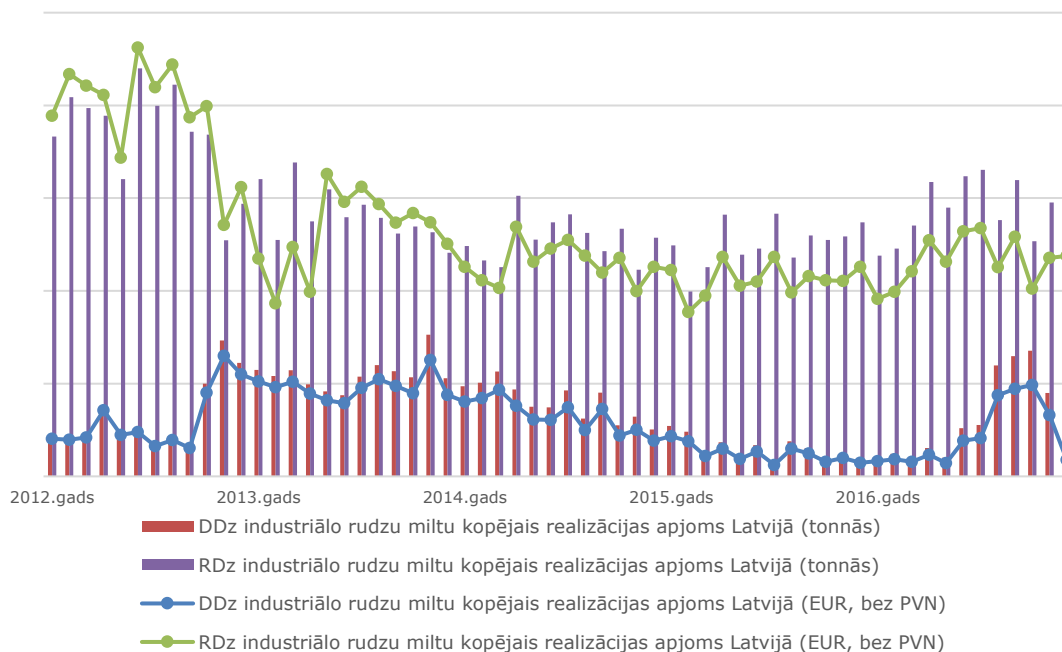
⁶ Laboratorio di economia, antitrust, regolamentazione (Lear) (2006). [Ex – Post Review of Merger Control Decisions: a Study for the European Commission](#), pp. 10-12.

⁷ OECD (2016). [Reference Guide on Ex - Post Evaluation of Competition Agencies' Enforcement Decisions](#), pp. 21-23.

- 20 Vienlaikus var redzēt, ka konkurences intensitāte pirms un pēc Lēmuma stāšanās spēkā, ņemot vērā īslaicīgas cenu un apjoma svārstības, pirmsšķietami nav samazinājusies.

RDz un DDz salīdzinājums Latvijas industriālo rudzu miltu tirgū

- 21 Vērtējot tirgus dalībnieku sniegtos datus, KP veica RDz un DDz industriālo rudzu miltu realizācijas (tirdzniecības) analīzi pēc industriālo kviešu miltu novērtējumā izmantotajiem principiem (sk. 2.att.).

2.attēls. RDz un DDz industriālo rudzu miltu realizācijas apjoms Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati

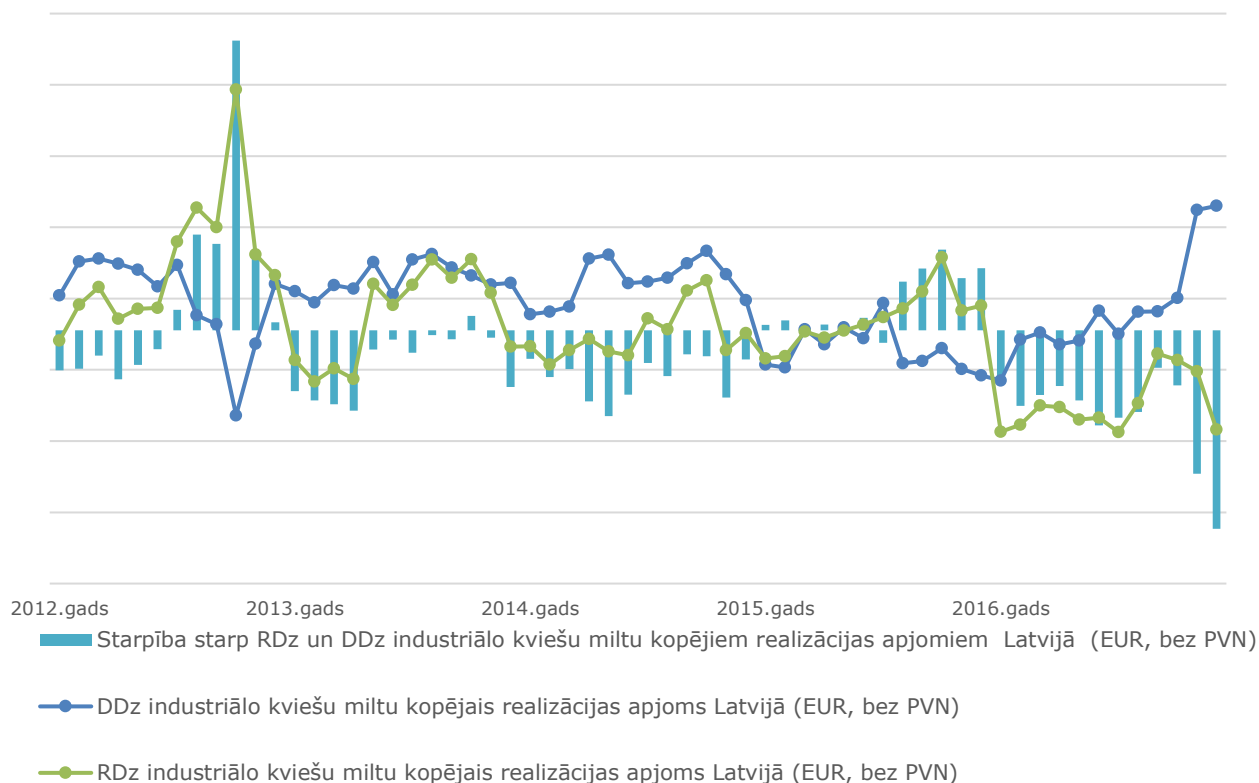
- 22 No 2.attēla redzams, ka RDz industriālo rudzu miltu realizācijas apjoms (tonnās un EUR) visa analīzes perioda ietvaros ir ievērojami pārsniedzis DDz attiecīgo rādītājus, taču vienlaikus var konstatēt, ka kvantitatīvā dinamiskā tendence abiem uzņēmumiem ir bijusi līdzvērtīga un savstarpēji līdzsekojoša sākot no 2013.gada otrā ceturkšņa, attiecīgajai tendencei vēl vairāk pastiprinoties pēc Lēmuma spēkā stāšanās.
- 23 RDz ir vērojams straujš industriālo rudzu miltu realizācijas apjomu kritums 2012.gada beigās un 2013.gada sākumā, minētiem rādītājiem stabilizējoties pēc apvienošanās. Konkurences intensitāte pirmsšķietami ir nedaudz palielinājusies. Vērojama tendence, ka DDz realizācijas apjomi Latvijas iekšējā industriālo rudzu miltu tirgū pieaug proporcionāli RDz tirgus daļas sarukumam.

Savstarpējā mijiedarbība konkurences apstākļos

- 24 Uzņēmumu savstarpējā horizontālā mijiedarbība tirgus piedāvājuma pusē tiek raksturota ar konkurences intensitātes pakāpi, kura var tikt izteikta kā konkurences spiediens⁸. Divu relatīvi vienlīdzīgu (vismaz attīstības tendenču līmenī) uzņēmumu tiešais abpusējais konkurences spiediens izriet no to tirgus varas.

⁸ Motta, M. (2004). *Competition Policy. Theory and Practice*. Cambridge University Press, p. 605

- 25 Respektīvi, pētot un kvantitatīvi nosakot divu tiešu, relatīvi vienlīdzīgu konkurentu savstarpēji izdarāmo konkurences spiedienu, būtu loģiski vērtēt vienlaicīgi notiekošās izmaiņas to tirgus daļas absolūtajās izteiksmēs un divpusējās pieprasījuma pārņemšanas kapacitātēs.
- 26 KP veica RDz un DDz industriālo kviešu miltu realizācijas apjomu salīdzinošu analīzi (sk. 3.att.).

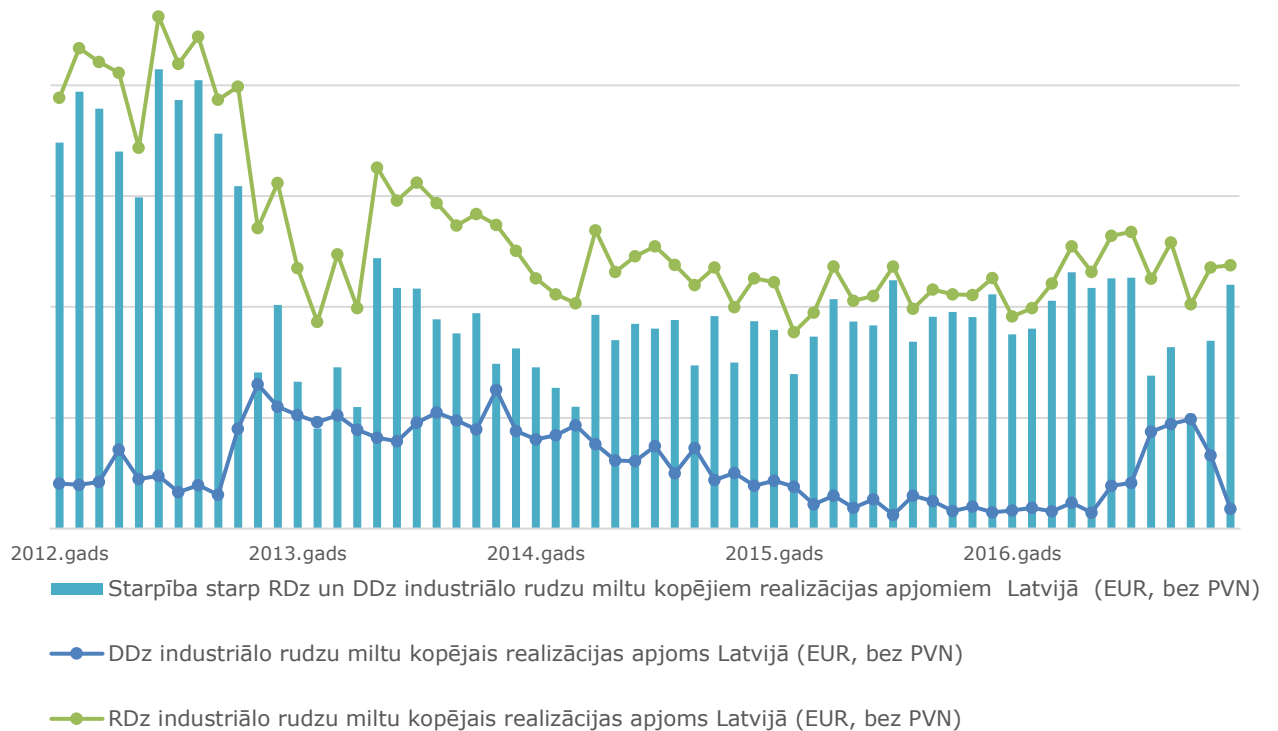
3.attēls. RDz un DDz industriālo kviešu miltu realizācijas apjoma salīdzinājums Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati

- 27 No 3.attēla redzams, ka RDz un DDz kviešu miltu realizācijas apjomu starpība (finansiālajā izteiksmē) ir relatīvi nozīmīgi atšķīrusies tikai 2012.gada ceturtajā ceturksnī un sākot ar 2016.gada otro pusgadu, pārējā analīzes perioda griezumā minētai atšķirībai svārstoties vienas standartnovirzes⁹ robežās¹⁰, kas norāda uz ciešo savstarpējo datu rindu saikni, tā ļaujot noteikt konkurenci starp RDz un DDz kā tiešu un tās pakāpi kā ciešu un horizontālu attiecīgajā konkrētajā tirgū.
- 28 Papildus ir konstatējams, ka pēc Lēmuma spēkā stāšanās līdz 2016.gadam atšķirības RDz un DDz kviešu miltu realizācijas apjomos (EUR) izlīdzinājās un norāda uz tuvināšanās tendenci, īpaši 2015.gadā, tādējādi pastarpināti liecinot par konkurences pieaugumu attiecīgajā konkrētajā tirgū starp RDz un DDz.
- 29 Ievērojot iepriekš izklāstīto metodi, KP veica RDz un DDz industriālo rudzu miltu realizācijas apjomu salīdzinošu analīzi (sk. 4.att.).

⁹ Pearson, K. (1894). *On the dissection of asymmetrical frequency curves*. Philosophical Transactions of the Royal Society A, Vol.185(1), pp. 71–110.

¹⁰ Goldstein, H., Healey, M.JR. (1995). *The graphical presentation of a collection of means*. Journal of the Royal Statistical Society, Vol.158(1), pp. 175–77.

4.attēls. RDz un DDz industriālo rudzu miltu realizācijas apjoma salīdzinājums Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati

- 30 No 4.attēla, ņemot vērā realizācijas apjomu izmaiņu dinamiku, var secināt, ka abi uzņēmumi atrodas savstarpējā konkurences spiediena ietekmes laukā, īpaši, ja uztver minēto parādību kā secīgu stohastisko procesu¹¹, kura rezultātā pēc Lēmuma stāšanās spēkā RDz stabilizēja sava attiecīgās konkrētās preces realizācijas apjoma (EUR) vidējā termiņa kritumu. DDz tirgus realizācijas apjomi (EUR) bija ar mainīgu tendenci, to pieaugumam atsevišķos periodos tieši ietekmējot RDz realizācijas apjomu izmaiņas.
- 31 Ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, var secināt, ka visos pētāmajos konkrētajos tirgos RDz un DDz ekonomiskā uzvedība liecina par iespēju attiecīgos uzņēmumus vismaz pirmsšķietami uztvert kā relatīvi efektīvus un tuvus tiešos konkurentus, īpaši Latvijas iekšējos konkrēto preču tirgos.
- 32 Tādejādi Lēmuma ekonomisko seku Novērtējuma turpmākās veikšanas nolūkos RDz un DDz tiks uzskatīti par ietekmēto un kontroles lielumu, attiecīgi šīs hipotēzes papildus statistiskai pārbaudei izmantojot kvantitatīvos algoritmus un ekonometriskās analīzes metodes.

Savstarpējais cenu spiediens konkurences apstākļos

- 33 Viens no efektīvas un godprātīgas konkurences izpausmes veidiem ir cenu konkurence¹², kuras rezultātā konkurējošo uzņēmumu savstarpēji izdarītais

¹¹ Kloeden, P. E.; Platen, E. (1992). *Numerical solution of stochastic differential equations*. Berlin: Springer-Verlag, pp. 26–33, 63–37.

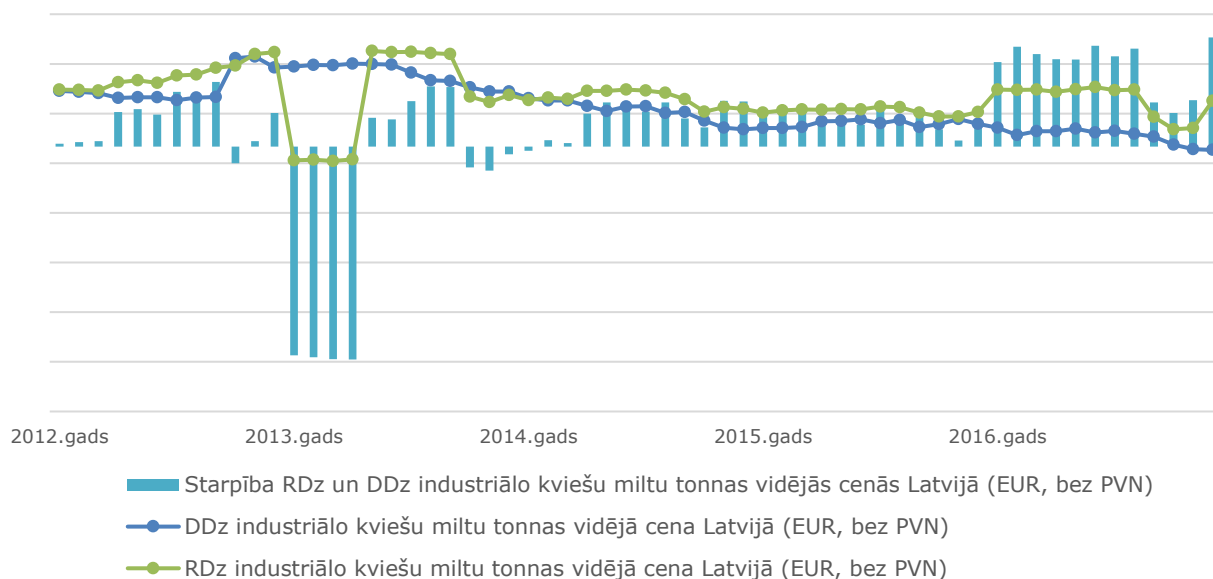
¹² OECD (2012). Policy Roundtables: Price Transparency. <http://www.oecd.org/daf/competition/abuse/2535975.pdf>.

spiediens kalpo par tirgus līdzsvara ilgspējības nodrošinošo ekonomisko mehānismu¹³.

- 34 KP veiktās aptaujas ietvaros gan RDz, gan DDz neatkarīgi ir raksturojuši konkurences līmeni Latvijas iekšējos konkrētajos industriālo miltu tirgos kā augstu, vienlaikus norādot, ka ievērojamas barjeras ārējo potenciālo konkurentu ienākšanai nepastāv.
- 35 Tādējādi tiks ieskicēts plašākas ekonomiskās vides konteksts, primāri atbildot uz jautājumu, vai un kādā mērā pastāvošās tendences ir lineāras un kuras novērtēšanas metodes ļautu izveidot precīzāko priekšstatu par notikumiem attiecīgajos analizējamajos tirgos.

RDz un DDz industriālo kviešu miltu vidējo cenu salīdzinājums Latvijas iekšējā tirgū

- 36 KP veica RDz un DDz industriālo kviešu miltu vidējo mēneša cenu salīdzinošo analīzi (sk. 5.att.).

5.attēls. RDz un DDz industriālo kviešu miltu vidējo mēneša cenu dinamika Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

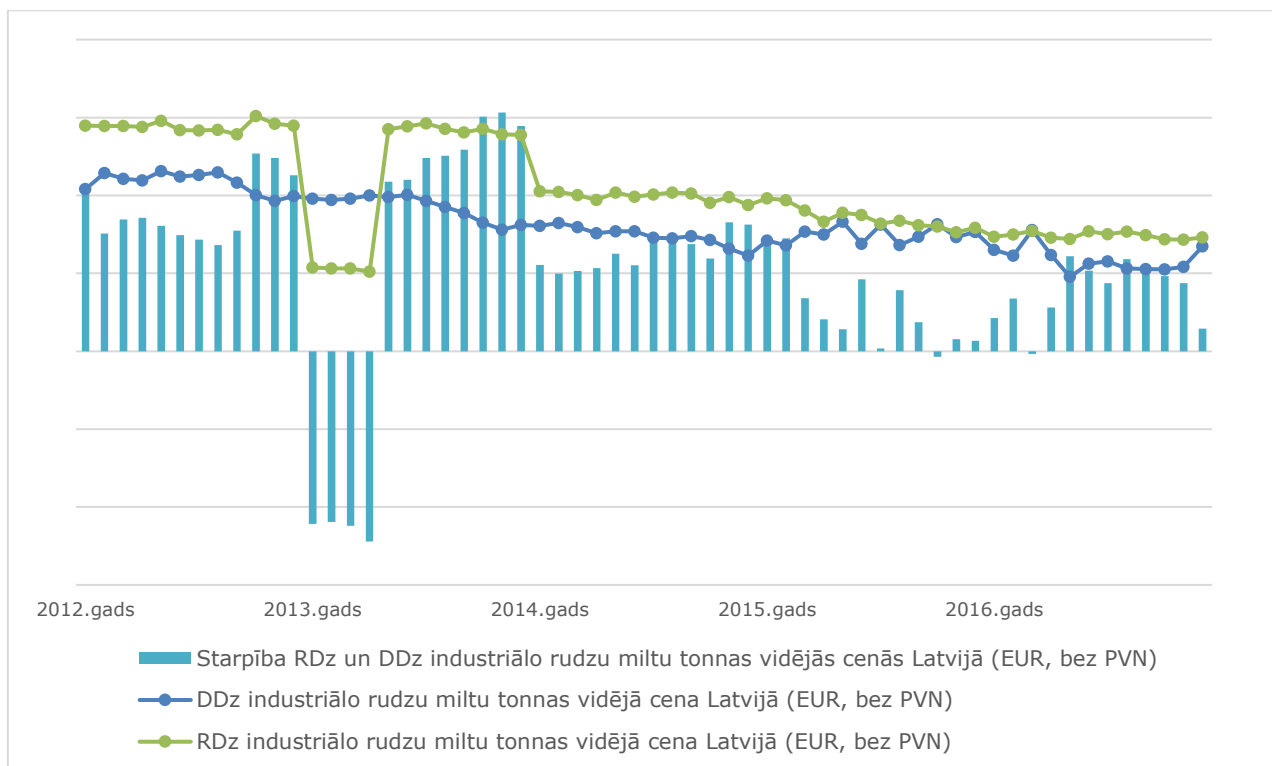
Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati, KP aprēķini

- 37 Būtiskākais secinājums no 5.attēlā atspoguļotajiem datiem – RDz un DDz industriālo kviešu miltu vidējo mēneša cenu dinamikas relatīvi sakrītoša virzība un savstarpējo veidošanās tendenču tuvums, kas vienlaikus norāda uz savstarpējo konkurenci attiecīgajā tirgū. Pēc apvienošanās šai tendencei saglabājoties novērojams arī vidējās mēneša cenas samazinājums. Savukārt, RDz cenu pieaugums 2016.gadā ir samazinājis tā realizācijas apjomus (sk. 1.attēlu), bet pieauguši DDz realizācijas apjomi, kas var būt saistīts ar klientu pārslēgšanos.
- 38 Konstatētais liecina par iespējam izmantot stohastiskās metodes turpmākās ekonometriskās analīzes veikšanas nolūkos.

RDz un DDz industriālo rudzu miltu vidējo cenu salīdzinājums Latvijas iekšējā tirgū

- 39 KP veica RDz un DDz industriālo rudzu miltu vidējo mēneša cenu salīdzinošo analīzi (sk. 6.att.).

¹³ OECD (2012). Policy Roundtables: Competition and Commodity Price Volatility. <http://www.oecd.org/daf/competition/CompetitionAndCommodityPriceVolatility2012.pdf>.

6.attēls. RDz un DDz industriālo rudzu miltu vidējo mēneša cenu dinamika Latvijas iekšējā tirgū 2012.-2016.gadā

Avots: Tirgus dalībnieku sniegtie dati, KP aprēķini

- 40 Būtiskākais secinājums, kas tiešā veidā izriet no 6.attēlā atspoguļotiem datiem, ir RDz un DDz industriālo rudzu miltu vidējo mēneša cenu dinamikas attīstības savstarpējā ietekme, kas vienlaikus norāda uz augstu savstarpējās konkurences līmeni attiecīgajā tirgū un līdzīgi kā industriālo kviešu miltu tirgus gadījumā, liecinot par iespējam izmantot stohastiskās metodes arī šī konkrētā tirgus turpmākās ekonometriskās analīzes veikšanas nolūkos.
- 41 Izņemot straujas cenas svārstības 2013.gada 1.ceturksnī, RDz pirms apvienošanās bija saglabāja stabili augstāku vidējo cenu nekā DDz, kas iespējami liecina par nepietiekami efektīvu cenu konkurenci tirgū.
- 42 Pēc apvienošanās RDz industriālo rudzu miltu vidējo mēneša cenu dinamika Latvijas iekšējā tirgū bija ar nozīmīgāku lejupejošu tendenci nekā DDz, pietuvojoties DDz cenai, tādējādi pieaugot cenu konkurences nozīmībai. Nepastāvot citiem būtiskiem apstākļiem var pieņemt, RDz cenu samazinājums pēc apvienošanās ļāvis tam stabilizēt savus realizācijas apjomus un saglabāt atrāvienu no DDz (sk. 2.attēls).
- 43 Ņemot vērā iepriekš veikto analīzi, ir pamats secināt, ka pētāmajā konkrētajā tirgū, neskatoties uz atšķirīgām abu uzņēmuma tirgus pozīcijām realizācijas apjomā, RDz un DDz ekonomiskā uzvedība īpaši pēc apvienošanās norāda uz nepieciešamību attiecīgos uzņēmumus uztvert kā relatīvi efektīvus un tuvus konkurentus.

2. EKONOMISKO TENDENČU ANALĪZE PĒTAMAJOS TIRGOS

Pētījuma veikšanas metodes izvēles pamatojums

- 44 Lēmuma ekonomisko seku novērtējuma turpmākai veikšanai var tikt izmantoti uz statistiko vērtēšanu orientētie kvantitatīvie algoritmi un ekonometriskās analīzes metodes.
- 45 Turpmākās ekonometriskās analīzes tvērumam pētījuma loģikas un analītiskās efektivitātes skatījumā būtu racionāli izvēlēties šādu metodiku: (1) kvantitatīvi apstiprināt konstatētās tendences; (2) mainīgo lielumu atspoguļošanas, neparedzamo ārējo faktoru un gadījumu komponentu atklāšana, izslēgšana, pārveidošana un atkārtotā iekļaušana tirgus tendenču aprakstošajā kvantitatīvajā sistēmā; (3) piemērotāko regresijas modeļu izvēle vidējo tirgus cenu analīzei; (4) RDz un DDz vidējo cenu līmeņa analīze pirms un pēc Lēmuma stāšanās spēkā pētāmajos Latvijas iekšējos un ārējos eksporta konkrētajos tirgos; (5) RDz un DDz cenu līmeņu "atšķirība atšķirībās" (angļu *Difference – in – Differences*¹⁴, turpmāk – DiD) analīzes veikšana un Novērtējuma secinājumu formulēšana par Lēmuma ietekmi uz RDz konkurences uzvedību pētāmajos konkrētajos tirgos.
- 46 Ņemot vērā Novērtējuma 1.sadaļā veikto analīzi, izklāstītos starpsecinājumus, pastāv iespēja konstatēt, ka RDz un DDz individuāli veidoto piedāvājumu apjomi un tiem atbilstošo cenu līmeņu veidošanās principi ir vismaz daļēji līdzīgi ar noteiktu svārstīguma mainīgo komponenti.
- 47 Tādējādi rodas nepieciešamība noskaidrot pastāvīgās un mainīgās kompetentes individuālo īpatsvaru minēto tendenču strukturālajā izveidē.
- 48 Ņemot vērā Novērtējuma 1.sadaļā veiktās analīzes rezultātus un turpmāk pētāmo tendenču grafiskās novērtēšanas laikā gūtos atzinumus, viena no efektīvākajām metodoloģijām minētās izpētes kontekstā būtu Furjē analīze¹⁵ (angļu *Fourier analysis*).
- 49 Furjē analīze (nosaukums piešķirts par godu franču matemātiķa Žozefa Furjē (*Joseph Fourier*) pētījumiem¹⁶) ir vispārīgās funkcijas matemātiskās dekompozīcijas (sadalīšanas strukturālajās sastāvdaļās) un ar trigonometrisko funkciju summām attēlošanas veids.
- 50 Furjē analīzes izmantošana ļaus kvantitatīvi noteikt cenu veidošanas tendences pastāvīgās un mainīgās komponentes, to atkārtotā veidošanās biežumu un svarīgumu pētāmo uzņēmumu tirgus uzvedības paradigmās, vienlaicīgi atspoguļojot tajās esošo lineāro tendenču īpatsvaru un attiecīgo nozīmi.

RDz un DDz industriālo miltu vēsturisko vidējo mēneša cenu analīzes rezultātu vērtējums

- 51 Veiktā RDz un DDz industriālo miltu vēsturisko vidējo mēneša cenu (gan Latvijas iekšējā, gan eksporta ģeogrāfiskajos tirgos) datu neparametriskā stohastiskā analīze ļāva atsevišķi izdalīt tautsaimniecisko procesu makroekonomiskā līmeņa faktoru ietekmēto pastāvīgo un mainīgo komponenti, ļaujot veikt tās īpatsvara, nozīmīguma un savstarpējās mijiedarbības detalizētu un padziļinātu novērtējumu

¹⁴ Ormosi, P., Mariuzzo, F., & Havell, R. with Fletcher, A. & Lyons, B. (2015). [A review of merger decisions in the EU: What can we learn from ex-post evaluations?](#), pp. 18-27.

Terras, A. (2010). *Fourier Analysis on Finite Groups and Applications*. Cambridge University Press: London Mathematical Society Student Texts Vol.43, pp. 8-45.

¹⁶ Fourier, J. (1827). [Analyse des équations déterminées](#).

Fourier, J.(1827). [Remarques générales sur l'application du principe de l'analyse algébrique aux équations transcendantes](#).

Fourier, Joseph (1833). [Mémoire d'analyse sur le mouvement de la chaleur dans les fluides](#).

- ar mērķi saprast cenu veidošanas kopējo paradigmu īpatnības un noteikt to turpmākajai attiecīgajai analīzes piemērotākās ekonometriskās metodes.
- 52 Ņemot vērā Novērtējuma ietvaros veiktās analīzes rezultātus, var secināt, ka cenu līmeņa veidojošie elementi visos gadījumos pēc matemātiskās formas sastāv no pozitīvās konstantas un mainīgās (no laika perioda atkarīgās) daļas, kas ļauj secināt par lejupejošās (samazinošās) tendences pastāvēšanu.
 - 53 Minēto mainīgo komponentu īpatsvars analizējamo konkrēto preču vidējā mēneša cenu līmeņa veidošanās paradigmās ir bijis zems, visos gadījumos nepārsniedzot [5,00-10,00%] sliekšni.
 - 54 Respektīvi, mainīgās kompetentes analīze nav lietderīga, jo tās statistiskā nozīme ir maza un pieskaitāma drīzāk "datu trokšņa"¹⁷ gadījuma lieluma parādībai, nekā pastāvīgo un vērā ņemamo ietekmes faktoru kopai.
 - 55 Pastāvīgā komponente ir statistiski nozīmīga un var tikt aprakstīta ar dilstošo lineāro funkciju, kur par mainīgo rādītāju tiek uzskatīts secīgais viena mēneša periods kopējās nepārtrauktas laika rindas ietvaros.
 - 56 Statistiski svarīgo ietekmes faktoru kopas mijiedarbība ar vidējo mēneša cenu attīstības paradigmām pētāmajos konkrētajos tirgos, kuru apkopotajā veidā apraksta minētā pastāvīgā komponente, var tikt metodoloģiski efektīvi un pietiekami precīzi ekonometriski analizēta, izmantojot lineārās regresijas metodi.

¹⁷ Black, F. (1986). *Noise*. Journal of Finance, Vol.41(1), pp. 529–543.

Kuhn, M., Jhonson K. (2013). *Applied Predictive Modeling*. Springer Science-Business Media, New York, pp. 27-57.

3. PIENĒMTĀ LĒMUMA EKONOMISKO SEKU EKONOMETRISKAIS NOVĒRTĒJUMS

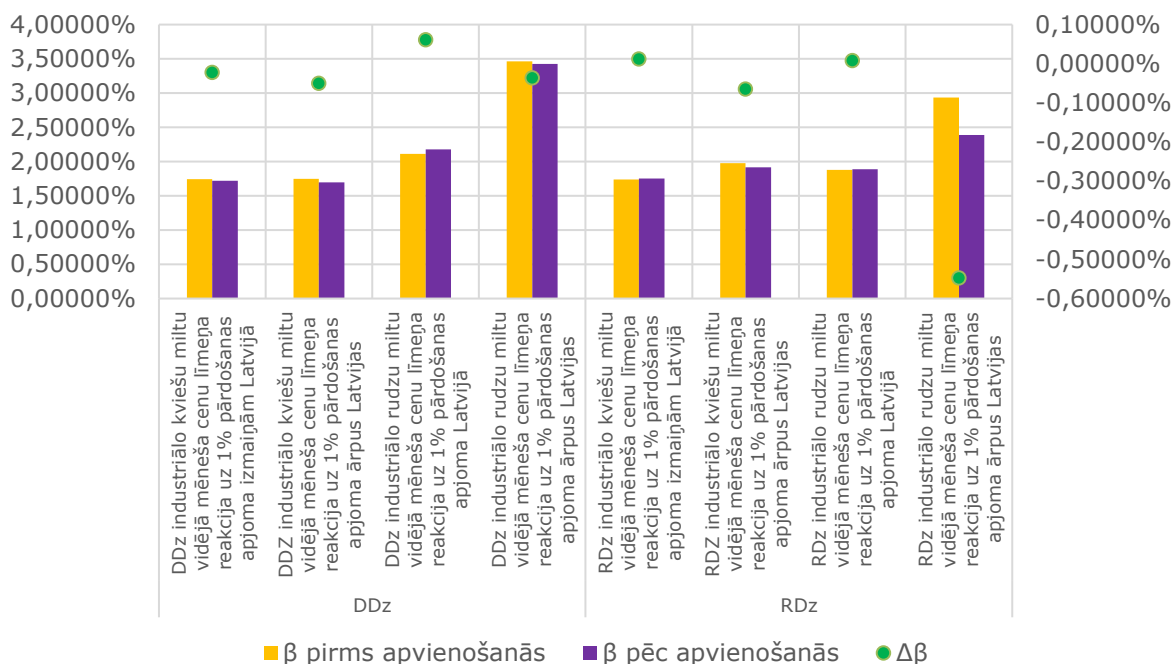
Ekonometriskā novērtējuma analītiskais tvērums un metodoloģiskā struktūra

- 57 Turpmākais vidējo mēneša cenu novērtējums tiks veikts, izmantojot lineārās regresijas metodi¹⁸.
- 58 Respektīvi, lai ekonometriski novērtētu pētāmo konkrēto preču vidējo mēneša cenu dinamiku izmaiņas pirms un pēc Lēmuma spēkā stāšanās, jāņem vērā pieprasījuma apjoma izmaiņas un tam atbilstošās minēto cenu korekcijas katra veida konkrēto preču grupā, vienlaikus ņemot vērā abu minēto mainīgo faktoru ietekmēto atkarīgo konkurences vides indikatoru.
- 59 Pieņemot, ka katra konkrētā uzņēmuma individuāli apmierinātais pieprasījuma apjoms atbilst tā pārdoto tirdzniecības vienību skaitam, kas tiek realizēts par noteikto cenu konkrētajā laika posmā, var konstatēt, ka neto apgrozījums, kas veidojās no individuāli cenoto faktiski realizēto tirdzniecības vienību skaita kopsummas un vienlaikus ES konkurences tiesību kontekstā tiek izmantots par uzņēmuma individuālās tirgus varas indicējošo pamatrādītāju, atbilst atkarīgā rādītāja pazīmēm.
- 60 Papildus, pieņemot, ka 2012.-2016.gada analīzes perioda katrā atsevišķajā secīgajā posmā (kas ir vienāds ar kalendāro mēnesi) neto apgrozījums veidojās no pētāmo uzņēmumu faktiski realizētā konkrēto preču veida apjoma un to attiecīgajām vidējām mēneša cenām, pastāv iespēja izveidot regresijas modeli.
- 61 Tādējādi, veicot lineārā modeļa regresijas analīzi, pastāv iespēja noteikt, kā mainījās katra pētāmā uzņēmuma atsevišķo konkrēto preču vidējo mēneša cenu veidošanās dinamika pirms un pēc Lēmuma spēkā stāšanās.
- 62 Respektīvi, veicamā ekonometriskā analīze ļaus noteikt, vai Lēmuma tiešā veidā ietekmētā RDz industriālo miltu vidējās mēneša cenas Latvijas iekšējos un ārējos eksporta tirgos statistiski svarīgi un pietiekami nozīmīgi atšķirsies no Lēmuma tiešā veidā neietekmētā DDz attiecīgajām cenām.
- 63 Veicot DiD analīzi, ir iespējams noskaidrot, vai Lēmums ir radījis būtiskas izmaiņas RDz tirgus pozīcijās, kā arī apliecināt, vai noraidīt tā tirgus varas (būtisku) pieaugumu Lēmumā definētajos konkrētajos tirgos.

Lēmuma ekonomiskās ietekmes analīze

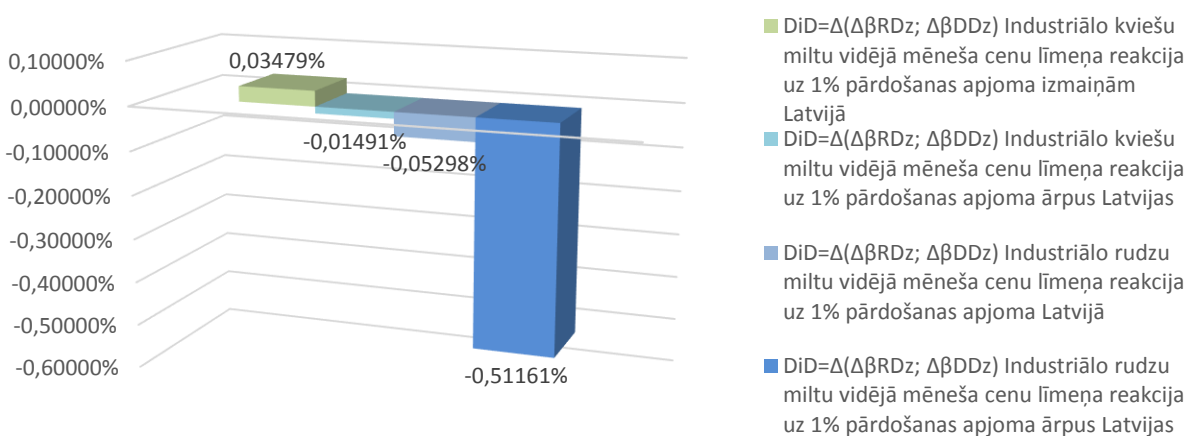
- 64 RDz un DDz analizēto konkrēto preču minētās cenu līmeņa reakcijas izmaiņas pēc Lēmuma spēkā stāšanās analizētajos konkrētajos tirgos ir bijušas nelielas, gandrīz visos gadījumos (izņemot RDz industriālo rudzu miltu tirgus) nepārsniedzot procentpunkta decimāldaļu, tādējādi pierādot, ka RDz tirgus uzvedības izmaiņas pēc apvienošanās un Lēmuma spēkā stāšanās nebija būtiski un statistiski nozīmīgi atšķirīgas no DDz tirgus uzvedības attīstības.
- 65 RDz industriālo rudzu miltu tirgū konstatētais atšķirīgais vidējā cenu līmeņa reakcijas izmaiņu skaitliskais modulis nepārsniedza 0,55%, kas nozīmē, ka RDz tirgus pozīcijas un komerciālās uzvedības tendenču atšķirības no DDz attiecīgajiem rādītājiem pēc apvienošanās un Lēmuma spēkā stāšanās nebija būtiski atšķirīgas no deviācijām, redzamām pirms šī notikuma.
- 66 Ar mērķi uzskatāmāk attēlot DiD analīzes rezultātus, tika izveidots 7.attēls:

¹⁸ Christensen, R. (2002). *Plane Answers to Complex Questions: The Theory of Linear Models (Third edition)*. Springer, New York, pp. 121-139.
Freedman, D. (2009). *Statistical Models: Theory and Practice*. Cambridge University Press, Cambridge, p. 26.

7.attēls. RDz un DDz vidējo cenu regresijas analīzes rezultātu salīdzinājums

- 67 No 7.attēla redzams, ka atšķirības vidējos cenu reakcijas (uz viena procentpunkta lielām pārdošanas apjoma izmaiņām) līmeņos starp RDz un DDz pirms un pēc Lēmuma spēkā stāšanās ir minimālas visos pētītajos konkrētajos tirgos.
- 68 Visos gadījumos katra pētāmā uzņēmuma tirgus uzvedība visā analīzes perioda ietvaros tika ietekmēta ar ārējiem (makroekonomiskajiem) un iekšējiem (mikroekonomiskajiem) faktoriem, tai skaitā mainīgajiem pieprasījuma apjomiem, patērētāju preferenču specifiku, pieejamām ražošanas jaudām un konkurences spiediena absorbēšanas spējas svārstībām, taču, spriežot pēc neto apgrozījuma (tirgus lieluma indikatora) un cenu līmeņa (tirgus varas indikatora) izmaiņām un šo izmaiņu savstarpējo atšķirību dinamiku, iepriekš minētie faktori iedarbojās uz abiem uzņēmumiem līdzīgā veidā gan pirms, gan pēc Lēmuma spēkā stāšanās.
- 69 Tas nozīmē, ka apvienošanās būtiski neietekmēja RDz komerciālās attīstības stratēģiju un Lēmumā potenciāli konstatētie riski konkurencei netika novēroti, ko, iespējams, sekmēja Lēmuma saistošie noteikumi.
- 70 Ar mērķi caurskatāmi un nepārprotami atspoguļot DiD analīzes rezultātus, vienlaikus pienācīgi uzsverot to mērogu, tika izveidots 8.attēls:

8.attēls. DiD analīzes rezultāti

- 71 No 8.attēla redzams, ka periodā pēc un pirms Lēmuma spēkā stāšanās RDz konstatējamās atšķirības cenu vidējā reakcijā Latvijas iekšējā industriālo kviešu miltu tirgū bijušas nedaudz lielākas par attiecīgajām DDz atšķirībām.
- 72 Savukārt visos pārējos analizējamos konkrētajos tirgos situācija bija pretēja – periodā pēc un pirms Lēmuma spēkā stāšanās DDz konstatējamās atšķirības cenu vidējā reakcijā bijušas nedaudz lielākas par attiecīgajām RDz atšķirībām.
- 73 Veiktās DiD analīzes rezultātā var nepārprotami konstatēt, ka nevienā no pētāmiem konkrētajiem tirgiem, nevienā vērtētajā preču grupā attiecībā uz neto apgrozījuma veidošanās principiem un vidējo cenu līmeni pēc Lēmuma spēkā stāšanās nav notikušas tautsaimniecisko cēloņsakarību un to ietekmēto ekonomisko parametru izmaiņas.
- 74 Jo vairāk, visos gadījumos konstatētās “atšķirības atšķirībās” ir bijuša ne tikai statistiski nenozīmīgas, bet arī procentuāli niecīgas un kvantitatīvi vērā neņemamas.
- 75 Var secināt, ka apvienošanās rezultātā RDz tirgus uzvedības tendence netika būtiski ietekmēta un tā rezultātā no izmaiņām apvienotā uzņēmuma tirgus pozīcijā iespējami tiešā un/vai pastarpinātajā veidā izrietošas potenciāli negatīvās sekas konkurencei netika konstatētas.
- 76 Ņemot vērā veiktās analīzes tvērumu, konstatējumus un rezultātus, var secināt, ka visos pētāmajos RDz un DDz industriālo miltu produkcijas konkrētajos tirgos ir novērojama vidējo mēneša cenu samazināšanas tendence.
- 77 Secināms, ka Lēmums nav negatīvi ietekmējis RDz un DDz individuālo komerciālo uzvedību un nav ierobežojis pirms tā pieņemšanas parādījušos cenu līmeņa mazināšanas tendenču attīstību.
- 78 Arī tirgus dalībnieki savās atbildēs KP norāda, ka Lēmumu vērtē neitrāli un, RDz un DDz skatījumā, Lēmums un tajā piemērotie saistošie noteikumi nav ietekmējuši konkurences līmeni Latvijas iekšējos industriālo miltu tirgos, kas ir vērtējams kā “pietiekams tirgus sašaurināšanās apstākļos emigrācijas un patērētāju pieprasījuma mainīguma dēļ”. Papildus jāmin, ka DDz ienākšanas barjeras visos Latvijas iekšējos industriālo miltu tirgos vērtē kā vidējas, bet RDz kā zemas Eiropas Savienības vienotā tirgus kontekstā.

SECINĀJUMI

1. Novērtējumā pētāmajos konkrētajos tirgos RDz un DDz ekonomiskā uzvedība, t.sk. piedāvājuma apjomu attīstības tendences, eksporta tirgus struktūra, vidējo mēneša cenu līmeņu dinamika un to ietekme uz tirdzniecības apjoma izmaiņām, liecina par iespēju attiecīgos uzņēmumus uztvert vismaz kā relatīvi efektīvus un tuvus tiešos konkurentus.
2. RDz un DDz visos pētāmajos konkrētajos tirgos (2012.-2016.gada ietvaros) konkrēto preču vidējo mēneša cenu veidošanas principi bija līdzīgi un nav būtiski mainījušies pēc Lēmuma pieņemšanas.
3. Visām Novērtējuma ietvaros analizētajām RDz un DDz izplatītajām konkrētajām precēm gan iekšējos, gan eksporta tirgos tika novērota vidējo mēneša cenu samazināšanās kā faktiskajā izteiksmē, tā arī kopējās tendences līmenī.
4. Pētāmo uzņēmumu vidējo mēneša cenu mazināšanās tendences ārējos eksporta tirgos, īpaši kviešu industriālo miltu segmentā, attīstījušās straujāk nekā Latvijas iekšējos konkrētajos tirgos, kas ir izskaidrojams ar sīvāku konkurenci un lielāku starptautiski orientētu piegādātāju skaitu ārējos, īpaši ārpus EEZ tirgos.
5. Tomēr arī Latvijas iekšējos tirgos cenu faktiskā samazināšanās ir bijusi pietiekami ievērojama gan RDz, gan DDz konkrētajām precēm, kas norāda uz šo uzņēmumu sīvu savstarpējo konkurenci un komerciālās uzvedības mijiedarbību kā pirms, tā arī pēc Lēmuma spēkā stāšanās. Piemēram, pēc apvienošanās RDz industriālo rudzu miltu vidējo mēneša cenu dinamika Latvijas iekšējā tirgū bija ar nozīmīgāku lejupejošu tendenci nekā DDz, kas varētu norādīt uz cenu konkurences pieaugumu.
6. Secināms, ka Lēmuma pieņemšana un saistošo noteikumu piemērošana nav kavējusi RDz un DDz industriālo kviešu un industriālo rudzu miltu cenu samazināšanos minēto uzņēmumu Latvijas komerciālajiem klientiem.
7. Veiktās analīzes rezultāti pierādīja, ka pētāmo uzņēmumu tirgus uzvedība visā analīzes periodā tika ietekmēta ar vairākiem makroekonomiskajiem un mikroekonomiskajiem faktoriem, tai skaitā mainīgajiem pieprasījuma apjomiem, patērētāju preferenču specifiku, pieejamām ražošanas jaudām un konkurences spiediena absorbēšanas spējas svārstībām, taču, spriežot pēc tirgus lieluma indikatoru un tirgus varas indikatoru izmaiņām un šo izmaiņu savstarpējo atšķirību dinamikas, iepriekš minētie faktori iedarbojās uz abiem uzņēmumiem līdzīgā veidā gan pirms, gan pēc Lēmuma spēkā stāšanās.
8. Veiktā analīze apliecināja, ka apvienošanās nav būtiski ietekmējusi RDz un arī DDz tirgus darbības principus. Tāpat arī pēc apvienošanās RDz uzvedībā netika konstatētas pazīmes, kas liecinātu par konkurences negatīvu ietekmēšanu, tādējādi apstiprinot, ka KP Lēmums nav negatīvi ietekmējis konkurences situāciju tajā definētajos konkrētajos tirgos.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamām pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv

www.kp.gov.lv

[@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)